

Anglikan Kilisesinin Oluşum Süreci ve Bugünü Üzerine Bir İnceleme

A Research on Anglican Church: The Formation and Its Situation Today

Vedat Şafak YAMI*

Özet

2008 yılı Lambeth konferansı sonrası, özellikle yazılı medyada konuya ilişkin yapılan yorumların birçoğunda Anglikan Kilisesi bütünlüğünün dağılma tehlikesi ile karşı karşıya olduğu vurgulanmaktaydı. XVI. yy.da Kral VIII. Henry döneminde sancılı bir süreçle Roma'dan kopan Canterbury, bugün 80 milyona yaklaşan kayıtlı müntesibi ile üçüncü büyük Hıristiyan topluluğudur. Katolik geçmişi nedeniyle bu toplulukta halen kendisini Vatikan'a yakın hisseden din adamları ve gruplar bulunmaktadır. Bazı yorumcular, artık bu birliğin sonunun gelindiğinin iddiasındadırlar.

Vatikan, Lambeth konferansı sonrasında, kamuoyuna açıkladığı Apostolik Anayasada, Katolikliğe geçmeyi planlayan evli Anglikan din adamlarına, eski inançlarını muhafaza edebilme sözü de vermekte. Acaba bu vaat, beklenen neticeyi verir mi?

Anahtar Kelimeler: Anglikan Kilisesi, İngiliz Kilisesi, Lambeth Konferansı, Apostolik Anayasa

Abstract

Today, Anglican Church has about 80 million attendants (including the Episcopal Church in the USA) some of who are not content with its policy of allowing women and gay priests to be bishops. They seem to be attracted by the liturgical and historical links with Catholicism and thinking of becoming Catholics.

After the announcement of the Apostolic Constitution by Rome, the question on minds is if Anglican Church will suffer a flow of new converts from her churches worldwide or will the new step of Vatican bring their differences closer. Since the Anglican Church was structured after King Henry VIII's split from Rome in the 16th century, the relationship between the two Churches has never been too warm but rather characterized by the kind of doubtfulness and insensitivity. The new Constitution promises to allow the Anglican converts to hang onto their Anglican culture and parish life as advancing under the rigid umbrella of Vatican doctrines.

Key Words: Anglican Church, The Church of England, Lambeth Conference, Apostolic Constitution

Giriş

XI. yy.da İngiltere'de rahipler, feodal beye ait evin yakınına inşa edilmiş, mülkiyeti feodal beye ait olan kiliselerde görev yaparlardı. Kiliselerin ve rahiplerin masrafları, feodal beyler tarafından karşılanırdı. Rahiplerin birçoğu köylüler arasından seçilmiş kişilerdi, okuma yazma oranları oldukça düşüktü, öldüklerinde genellikle oğulları kendi yerlerine göreve gelmekte ve tamamına yakını evliydi. Roma, her ne kadar evli rahiplerin durumundan hoşnut olmasa da merkezi otoritesini henüz tam anlamıyla tesis edebilmiş değildi. Aradan geçen iki-üç yüzyıl içinde Roma, merkezi otoritesini yaygınlaştırmış ve rahipler arasında evli olanların oranı oldukça düşmüştü. Üstelik artık rahipler açıktan evli olduklarını söylemekten ziyade: “*evin bacasını tütüren ve ocağı yakan biriyle birlikte yaşamak*” konsepti arkasına saklanmayı tercih eder olmuşlardı.¹ XI. yy.da sayıları ülke genelinde 1.000 civarında olan rahip ve rahibeler, XIV. yy.da 17.500'e, sadece 50 adet olan kilise sayısı 900'e çıkmıştı.

* Dr., Hakkari Üniversitesi, Dil-Mer Müdürlüğü. vedatyami@hotmail.com

¹ David McDowall, **An Illustrated History of England**, Pearson Education Limited, London, 1989, s.36

Hâlbuki XI. yüzyıl ülke nüfusu, XIV. yy.da sadece 3 katı artmıştı. Nispeten kısa sayılabilecek bir sürede din adamlarının ve kiliselerin sayısındaki gerçekleşen bu değişimin arkasındaki itici güç, İngiliz feodal yapısının unsuru olarak Roma idi. O günler için büyük sorun teşkil etmeyen din adamlarının evlenmesi konusu günümüzde iki önemli dini merkez arasında sorun çıkarmış görünmektedir. Canterbury, Aziz Augustine'den (m.s.597) beri İngiltere'nin dini merkezi olmuştur. Canterbury ve Roma arasındaki üstü örtülü mücadele nereden çıkmıştır, bugünkü durum nedir ve sonu nereye varabilir? Makalemizde bu sorulara yanıt arayacağız.

1. Kopuş Süreci

Anglikan Kilisesi, XVI. yy.da Vatikan ile ilişkilerine son vererek bağımsız bir Hıristiyan kilisesi olarak hayata gözlerini açtığı günden beri içinde suların hiç durulmadığı, kendi içinde sürekli sapkın olarak nitelendirilen dini akımların var olageldiği bir kilise olmuştur. Her ne kadar kendisini, evrensel katolik inanç temellerine (*universal catholic creeds*) bağlı olduğunu deklare etse de burada ifade olunan *katolik* sözcüğü hiç bir zaman Roma Katolisizmi'nin ifade ettiği anlamı kastetmemiştir. 1534 yılında İngiltere kralı VIII. Henry'nin kendisini İngiliz Kilisesi Ulu Lideri (*supreme head of Church of England*) olarak ilan etmesiyle vücut kazanan Kilise, 2000 yılı Kasım ayına dek Ortak Dua Kitabı, sonrasında ise yapılan isim değişikliği ile Ortak İbadet adını alan liturjik metinlerin birleştirici çatısı altında bugünlere gelmiş ve bu süreçte birçok çetin ve zorlu sınavdan geçmiştir. Henry'nin kızı Kraliçe Mary'nin hükümranlılığı esnasında 300 Protestan İngiliz vatandaşını diri diri yakarak cezalandırması, insanların Katolikliğe bakış açısında değişikliğe sebep olması muhtemeldir. 1559 yılında Kraliçe Elizabeth tarafından çıkarılan iki kanun² ile Katolik tarzı ibadetin İngiliz topraklarında resmen yasaklanmasıyla kuruluş aşamasını geçen kilise, kendisini asla Avrupa kıtasının Reform hareketlerinin bir uzantısı olarak görmemiş, daha çok kendi deyimiyile orta yolu (*via media*) takip etmiştir. Kraliçe Elizabeth, babası Henry gibi, Roma aleyhine attığı bu adımlar sonucu 1570 yılında Vatikan tarafından tekfir edilerek cezalandırılmıştır.

İngiliz Kilisesinin Hıristiyanlığa yaptığı liturjik ve doktrinsel bir yorumu ve İngiliz Reformasyonun bir aracı olarak 1563 yılında kabul edilen “39 Madde” (*Thirty-Nine Articles*) incelendiğinde görülür ki İngiliz Kilisesi dört İncile ve takdir gününe olan yaklaşımından dolayı ağırlıklı olarak Lutheran, sakramentlere olan yaklaşımı ile ise Kalvinisttir.³ İngiliz Kilisesi XVI. yy.dan itibaren bağımsız bir yapı olma yolunda ilerlerken kendi dini terminolojisini de üretmeye başlamıştı. Dolayısı ile İngiliz Kilisesinin bünyesinde bir takım etnik⁴ özellikler taşıdığını söyleyebiliriz.

Anglikan Kilisesi, bugün mensuplarının sayısı itibariyle Katolik ve Ortodoks Kiliselerinden sonra 80 milyonu bulan kayıtlı müntesibi ile üçüncü büyük Hıristiyanlık mezhebini oluşturmaktadır. Kökleri XVI. yy.a dayanan bu kilisenin sancılı doğumunun etkileri dört yüzyıldır sürüyor olmasına rağmen XXI. yy.ın başlarında olduğumuz bu dönemde oldukça ciddi bir tehditle karşı karşıya kalmış

² Üstünlük ve Birlik Kanunları (*Acts of Supremacy and Uniformity*); bu kanunlarla getirilen yaptırıma göre her İngiliz vatandaşına İngiliz kiliselerine devam zorunluluğu getiriliyordu, aksi durumda 12 dime (lira) para cezası öngörülüyordu. Bu ve benzeri uygulamalar toplumu dini kamplara bölmüş ve insanlar kendilerinden olmayan komşularına karşı nefret hissi ile hareket eder olmuşlardı. 1550'li yıllarda İngiliz halkının yarısından fazlası Katolik inanca sahip olsa da Protestanlık krallık konseyi üyeleri nezdinde desteklenen ve korunan inanç olmuştu. Konsey üyelerinin, Kraliçe Elizabeth devrinde manastır arazilerinin satılmasından dolayı elde ettikleri yüksek kazançlar bunda rol oynamıştır. Bu araziler üzerindeki manastırlar, yeni sahipleri tarafından yıkılmış ve yıkıntılardan elde edilen inşaat malzemeleri ile zenginliği temsil eden villa ve konaklar inşa edilmiştir. Bakınız: McDowall, a.g.e., s.71. Norman Jones, “Religious Settlements”, *A Companion to Tudor Britain*, derleyenler.: Robert Tittler-Norman Jones, Blackwell Publishing, USA, 2004, s.241

³ Bundan dolayı, İngiltere'de XVI. yy.ın son yarısından itibaren meydana gelen değişimi İngiliz Lutheranları sevinerek karşılamışlar, Kalvinistleri ise hayal kırıklığına uğramışlardır, Bakınız: William H. Katerberg, *Modernity and the Dilemma of North American Anglican Identity 1880-1950*, McGill-Queen's University Press, Canada, 2001, s.7

⁴ Anglikan etnik terminolojisine örnek olarak ifade edilebilecek terimlerden birisi, Anglo-Sakson Hıristiyanların kendi cemaatleri içinden birisinin ölümü üzerine aralarında bağış parası toplayarak mevtanın günahlarının bağışlanması için komünyon ayını düzenleme geleneğidir ki buna **guild**, “Türkçe: ödeme ya da adak” denmekte idi. Bugün için bu uygulama olmamakla birlikte “guild” sözcüğü modern İngilizcede başka bir anlam ifade etmektedir. Bir diğer örnek, gardırop anlamına gelen Latince “vestarium” sözcüğünden üretilmiş **vestry** kelimesidir ki, İngiliz Kilisesi terminolojisinde, yerel kiliselerde olağan işleri görüşmek üzere kurulmuş organizasyonu tarif eder. Katolik terminolojide aynı sözcük kullanılmaz. Son olarak Latince “crypt”, türbe anlamına gelen sözcük gösterilebilir. İngiliz Kilisesi, bu sözcüğü İngilizleştirerek on beşinci yüzyıl başından itibaren **under-croft** olarak kullanagelmiştir. “under-croft” sözcüğü İngiliz Kilisesi terminolojisinde, kilise binalarının zeminine mezar olarak kazılan Hıristiyan türbesi anlamına gelir. Sözcüklerin Etimolojik kökenleri için bakınız: --, *The American Heritage Dictionary of the English Language*, Fourth Edition, Houghton Mifflin Company USA, 2009

gözükmektedir. Günümüzde Anglikan Toplumu zorlu bir sınavdan geçmektedir. Bugün yaşananları anlayabilmek ve yorumlayabilmek için geçmişin tozlu tarih sayfalarına kısaca göz atmak gerekmektedir.

2. İlk İsyanlar ve Ayrılkçı Hareketler

VIII. Henry⁵ ile başlayan İngiliz reformasyonu birçok muhalefetle karşılaştı. 1536-1537 yıllarında İskoçya'da, Robery Aske liderliğinde İnyet Haccı (*Pilgrimage of Grace*) adı verilen ayaklanmayı başlatırlar. İsyanın sebebi, Anglo-Katolik Kilisenin Roma ile bağlarını koparması, Katolik manastırların ilgası ve arazilerinin satılmasıydı. İsyan, askeri güç kullanımıyla bastırılır. 1549 yılında İngiltere'nin güney-batı bölgesinde yaşayan Katolik halk, Dua Kitabı veya Batı Ayaklanması (*Prayer Book Rebellion*) adı verilen isyanı başlattılar. İsyancılar Sampford Courtenay şehrinden Exeter bölgesine doğru yürümeye başladılar ve yürüyüş esnasında yol üzerindeki kalabalık Katolik gruplar isyancılara katıldı. İsyancılar, İngilizcenin ibadet dili olarak kullanılmaya başlanılmasını, İngilizce yazılan Dua Kitabını ve diğer dini metinleri dini sapkınlık olarak nitelendiriyor ve karşı çıkıyorlardı. Ayaklanma güç kullanılarak bastırıldı. 1569 yılında Kuzey Ayaklanması (*the Northern Rebellion* ya da *Revolt of the Northern Earls*) meydana geldi ve isyancılar kalabalık bir ordu topladılar. Ancak bu defa isyancılar içinde arazilerini genişletmek isteyen muhteris soylular da vardı. İsyan bastırıldı. 1601 yılında İrlanda'da bir başka Katolik isyanı olur. İrlandalı isyancıların lideri Lord Hugh O'Neill's idi ve bu vesileyle papa VIII. Clement, Katolik İrlanda'yı İngiltere'ye karşı kullanmak amacındaydı. 17 Eylül 1601 yılında İspanyol armadası isyancılara destek vermek için İrlanda kıyılarına çıkar. Bu isyan da bastırılır ve yapılan savaş sonucu lordun topraklarına el konur ancak, Cizvit rahiplerin ve Fransiskan misyonerlerin aleyhte çalışmaları sebebiyle İngiliz reformasyonu adaya nüfuz edemez. 1641 yılında İrlanda'da bir başka katolik ayaklanması çıkar ve uzun süren bir kaos döneminin sonunda isyan, 1650'li yıllarda Oliver Cromwell tarafından bastırılır.

XVII. yy.da huzursuzluklar hızını kaybetmemiştir. Bu sefer sahneye radikal Puritanlar, Kazıcılar, Beşinci Monarşistler, Ranterler, İngiliz Bağımsızlıkçıları, Muggletonistler, Aileciler, Seekerlar, Levellersler, Adamistler, Behmenistler, Socinianlar, Barrowistler, Kuveykırılar gibi ayrılkçı gruplar çıkar. Bu grupların her birinin farklı farklı dini ve dünyevi anlayışları olsa da ortak özellikleri, yerleşik hale gelen İngiliz Kilisesine muhalefet etmektir.

İrlanda, Katolik inanç sisteminden bugüne dek vazgeçmemiş ancak XVI. ve XVII. yüzyıllarda, temelinde dini ve politik sebeplerin olduğu savaşlar neticesinde İngiltere'nin ilk kolonisi haline gelmiştir. XVII. yy.dan itibaren emperyal kolonileşme hareketine devam eden İngiliz devleti, 1922 yılında toplam nüfusu 500 milyona yaklaşan devasa bir imparatorluk halini almıştı. Politik olarak mevcudiyetinin olduğu her bölgede dini alanda da etkinliğini devam ettirebilmek için İngiliz Kilisesi önderliğinde Anglikan Kilisesini kuran imparatorluk, yeni kolonilerine piskoposluklar tayin etmiş ve 1867 yılından itibaren Anglikan Toplumuna bağlı piskoposların katıldığı Lambeth Konferanslarını düzenlemiştir. Anglikan Toplumunu dolaylı dolaysız ilgilendiren her konunun görüşüldüğü toplantılarda alınan kararlar, topluluğa bağlı piskoposlukları ve bölgelerini bağlayıcı nitelikte değildir.

3. 2008 Lambeth Konferansı ve Sonrasındaki Ayrılkçılıklar:

1867 yılında ilki yapılan Lambeth konferansının on dördüncüsü, 2008 yılı Temmuz ayında, dünyadaki Anglikan Topluluğuna mensup 800 piskoposun katılımıyla Kent Üniversitesi kampüsünde gerçekleşti. Konferansın yapılacağı yer olarak Kent Üniversitesinin seçilmesinin sebebi, Canterbury Katedraline yakınlığı ve kampüsünün imkânları olarak açıklanmakta. Toplantıya aslında 1.000'in üzerinde piskoposun katılımı beklenmekteydi ancak 200'den fazla piskopos davet edildikleri halde katılmadı. Toplantıyı İngiltere, Galler ve İskoçya ev sahibi ülkeler olarak organize ettiler. Anglikan Kilisesi tarafından geleneksel olarak aşağı yukarı her on yılda bir gerçekleştirilen bu konferansın

⁵ İronik olan bir gerçek vardır ki, VIII. Henry her ne kadar Roma'dan büyük bir kopuş gerçekleştirmiş olsa da bölünme öncesi papaya o derece bağlı idi ki, kendisine Papa X. Leo tarafından 24 Kasım 1521 tarihinde **İmann Koruyucusu Fidei Defensor** unvanı verilmişti. Kral Henry bu unvanı, Katolik öğretiyi savunduğu **Assertio Septem Sacramentorum** (Yedi Sakramentin Savunusu) isimli kitabı yazdığı için almıştı. 1714 yılından itibaren İngiliz devleti, bastığı madeni paraların üzerine bu unvanın kısaltılmış şekli olan **F.D.** veya **FID. DEF.** sembollerini kullanılmaktadır.

gelecek toplantısının 2018 yılında yapılması bekleniyor. Ancak din adamlarının evlilikleri ve cinsel tercihleri ciddi sorunlar oluşturmakta. Bu sebeple gelecek toplantının beklenenden önce gerçekleşeceği söylenebilir. 2008 Lambeth toplantısında piskoposlar heyetine üç ayrı konuşma yapan Canterbury başpiskoposu Rowan Williams söylevlerinde, Anglikan Toplumunun tarihinin hiç bir döneminde olmadığı kadar keskin bir meydan okuma ile karşı karşıya bulunduğunu ve ciddi bir dönemecin eşiğine gelmiş olduğunu belirtmiştir.

Başpiskoposu haklı çıkaracak gelişmeler konferans esnasında da yaşandı. Sudan'dan gelen Piskopos Daniel Deng Bul Yak, medya mensuplarının karşısına çıkarak, New Hampshire diosesi eş cinsel piskoposunun istifa etmesini isteyen bir açıklama yaptı ve eş cinsel bir piskoposun Anglikan Kilisesinde görev yapıyor olmasının, ülkesindeki İslam inancını cesaretlendirdiğini söyledi. Konferansa katılan liberal kanadın temsilcilerinden Susan Russell ise başpiskopostan tam bir destek beklerken hayal kırıklığına uğradıklarını ifade etti. Britanya Lezbiyen ve Eş cinseller Hareketi lideri Richard Kirker ise başpiskopos Williams'ın durduğu yeri net olarak belli etmesi gerektiğini söyledi. Konuyla ilgili bir makale yazan katolik eğilimli gazeteci David Virtue, makalesinde, Lambeth konferanslarının ucu açık, nihayeti olmayan dinleme ve konuşma seanslarından ibaret olduğunu belirtmekte, GAFCON çatısı altında birleşen piskoposluk bölgelerinin çoğunluk oluşturduğunu iddia etmektedir. Başpiskopos Williams'ı da eleştiren yazar Rwanda, Kenya, Uganda ve Nijerya piskoposlarının da GAFCON safında yer aldıklarını belirtmektedir.⁶

GAFCON⁷ katolik eğilimli Anglikan Kilisesi mensubu piskoposlar tarafından kurulmuş bir organizasyon. GAFCON isimli kuruluşa bağlı Anglikan piskoposlar, Lambeth konferansına katılmayacaklarını bildirdi ve Lambeth konferansının başlamasından iki ay önce Mayıs 2008 tarihinde Kudüs'te alternatif toplantı düzenledi. İngiliz The Times gazetesi muhabiri C.L. Webber tarafından kaleme alınan inceleme makalesine göre⁸, toplantıya iki yüzün üzerinde muhalif Anglikan piskopos katıldı. GAFCON, 1970'li yıllarda Amerikan Episkopal Kilisesi içinde atamaları yapılan kadın rahiplere, 1980'li yıllarda Kilise tarafından cemaat içi eş cinsel evliliklerin onaylanmasına, 2003 yılında eş cinsel rahipler V. Gene Robinson'ın New Hampshire şehrine, Jeffrey Philip Hywel John'un Reading şehri piskoposluklarına atanmalarına ve son olarak İngiliz Kilisesi Genel Sinodu⁹ tarafından 2008 Haziran'ında Katharine Jefferts Schori'nin ilk kadın piskopos olarak göreve getirilmesine karşı muhalefet etmektedir. Lambeth konferansından kısa bir süre önce, 29 Haziran 2008 tarihinde açıklanan GAFCON toplantısının nihai bildirgesinde¹⁰, kilise içi disiplinin tesis edilmesi ve din adamlarının bekâr kalmaları gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Açıklamada kaleme alınan inanç ilkelerini incelediğimizde, bu ilkelerin 2008 Lambeth konferansı bildirgesindeki inanç ilkeleriyle genel anlamda örtüşüğünü görmekteyiz.

Londra'ya 80 km. mesafedeki Chichester şehri Piskoposu John Hind, Londra içinde bir bölge olan Fulham Piskoposu John Broadhurst ve İngiltere'nin doğu kıyısında Beverley şehri Piskoposu Martyn Jarrett, 26 Ekim 2009 tarihinde kısa ismi F.I.F. *Forward in Faith* olan kuruluş adına Londra'da düzenledikleri basın toplantısında belirttiklerine göre, 2009 yılı itibari ile İngiliz Kilisesi içinde 1.000 civarında rahip ve buna bağlı olarak sayıları on binleri bulan cemaat üyesi son gelişmelerden oldukça rahatsızlık duymakta ve Vatikan safına geçmeyi planlamaktadır.¹¹ İngiliz Kilisesi din adamlarının F.I.F. çatısında örgütlendiği grubun sözcüsü konumundaki piskoposlar, Anglikanizm'in gelenekçi kanadına mensup olduklarını ve Anglikan Topluluğu için kadın rahiplerin, eş cinsel din adamlarının ve cemaat içi aynı cinsiyetten evliliklerin kabul edilemez olduğunu söylerken, son yaşananlarla birlikte artık Anglikanizm tecrübesinin sonuna geldiğini belirtmektedirler. İngiltere'nin güney kıyısında Hove şehri St. Barnabas kilisesi Anglikan Rahibi Edward Tomlinson, toplantıda söz almış ve Anglikanizm'i batmakta olan bir gemiye benzeterek Vatikan'ın yapmış olduğu teklifi bir cankurtaran yeleşine

⁶ David W. Virtue, **An Anglican Future without Canterbury and Lambeth?** Makalenin tamamı için bakınız: <http://39articles.com/samples/001-virtue-anglicanfuture.htm>

⁷ GAFCON: "*the Global Anglican Future Conference*". Resmi internet sitesi: www.fca.net

⁸ Makale için bakınız: www.timesonline.co.uk/tol/comment/faith/article4317892.ece

⁹ "*General Synod of Church of England*"

¹⁰ http://fca.net/resources/the_jerusalem_declaration/

¹¹ www.catholicnewsagency.com/new.php?n=17493

benzetmiştir. Kendisinin de Katolik olmayı düşündüğünü, İngiliz Kilisesi içinde kalmanın suikast olacağına inandığını söylemiştir.

Katolik olmak isteyen Anglikanlar, Vatikan'ın yayınlacağını duyurduğu Roma Yol Rehberi¹² ilkelerinin açıklanmasını bekliyorlar. Ancak, 1992 yılında İngiliz Kilisesi Genel Sinodu'nun kadın rahipliği onaylayan kararı üzerine Katolik olan 440 rahipten bazılarının dönüş yaptıkları biliniyor.¹³ Bu tercihlerinde Anglikan Topluluğu üyesi rahiplerin Katolik rahiplerden üç misline yakın fazla maaş alıyabilmelerinin de etkisi olabilir.

Öte yandan Katolik Kilisesi içinde Anglikanların liberal tutumunu örnek alan din adamları mevcut. Merkezi A.B.D. Ohio'da bulunan *Future Church* kuruluşu, kadınların rahip olabilmelerini savunan Katolik gruplardan birisi ve yöneticisi bayan Christine Schenk. Bayan Schenk, Vatikan'ın aldığı son kararla evli Anglikan rahiplerinin Katolik olabilmelerine izin veriliyor olmasına çok şaşırıldıklarını, bu kararın diğer Katolik din adamlarının evlenebilmeleri açısından güzel bir örnek teşkil edeceğini söylemektedir.¹⁴ Georgetown Üniversitesi tarafından yapılan istatistik çalışması¹⁵ göstermektedir ki A.B.D. genelinde 1965 yılında 58.000 olan Katolik rahip sayısı 2009 yılına gelindiğinde 40.000 civarına düşmüş bulunmaktadır. Dünya geneline baktığımızda da 1970'lerden itibaren Katolik rahip sayısındaki düşmeyi görebiliriz. Vatikan, Katolik Kilise içinde görev vereceği bekar rahip bulmakta zorlanmaktadır.

Kardinal William Joseph Levada ve Başpiskopos Joseph Augustine Di Noia O.P., 20 Ekim 2009 tarihinde Vatikan adına bir basın toplantısı düzenleyerek Anglikan Kilisesinden Katolik Kilisesine geçmek konusunda sayıları 20-30 arasında olan Anglikan piskoposlarından başvuru aldıklarını, bu nedenle Anglikan Kilisesinden Katolik Kilisesine geçişlerin kolaylaştırıldığını açıkladılar.¹⁶ Vatikan tarafından hazırlanan ve kardinallerce onaylanan yeni Apostolik Anayasaya (*Apostolic Constitution*) göre, Anglikan Kilisesi mensuplarının, evli rahipler de dahil olmak üzere mevcut inançlarını genel hatlarıyla koruyarak Katolik Kilisesine geçmelerini kolaylaştıran düzenlemeler getirilmekte. Anglikan Kilisesinden Katolikliğe geçişler şu ana dek hep kişisel düzeyde izin alınarak yapılabildiğinden sınırlı sayıda olmuştur. Vatikan'ca ilan edilen Apostolik Anayasada öngörüldüğü üzere, Anglikan Kilisesi mensupları, Vatikan tarafından atanacak din adamlarınca hizmet içi oryantasyon eğitimi alarak toplu halde Katolik mezhebine geçebilecekler; geçiş yapan Anglikanlar kendi dua kitaplarını okuyabilecek ve Katolik inancıyla uyumlu tüm Anglikan geleneklerini de sürdürebilecekler. Vatikan'ın bu açıklamasının, İngiliz Kilisesi muhafazakâr kesiminin bir takım reformlara karşı çıkmasının ardından gelmesi ve İngiliz Kilisesi başı Başpiskopos Rowan Williams'ın açıklama hakkında önceden bilgilendirilmemesinin Canterbury üzerinde soğuk düş etkisi yarattığını tahmin etmek zor olmasa gerektir.

Vatikan ile Anglikan Kilisesi arasında iki ayrı komisyon halinde¹⁷ on yıllardır devam eden ilişkilerin varlığına rağmen konunun Anglikan Kilisesi yetkilileri ile müzakere edilmediğini, İngiliz Kilisesi başı Canterbury Başpiskoposu Dr. Rowan Williams'ın açıklama hakkında önceden bilgilendirilmemesinden¹⁸ anlamaktayız. Dr. Williams, 20 Ekim 2009 tarihinde Londra'da basına bir açıklama yaparak Vatikan'ın bu düzenlemesini iki kilise arasında bir rekabet unsuru olarak görmemek gerektiğini savundu ve Vatikan'ın bu hamlesini bir müdahale olarak algılamadıklarını belirterek: "*Bu düzenleme, Vatikan'ın inanç grubumuz üzerinde yaptığı bir yorum değildir, sadece bizi meşgul eden olaylara dönük bir bakış açısıdır. Kilisemizle Vatikan arasında olumsuz bir etkisi olmayacaktır.*" dedi.

¹² "Code of Conduct by Rome"

¹³ www.anglican-mainstream.net/?p=16707

¹⁴ Christine Schenk'in makalesinin tamamı için bakınız: www.futurechurch.org/wic/lectionary.htm

¹⁵ Aynı çalışmada, 2002 yılından bu yana A.B.D.'deki Katolik cemaatin kiliseye gitme oranlarında gözle görülür bir düşüş olduğu da anlaşılmaktadır. Georgetown Üniversitesi, Din Bilimleri Araştırmaları Enstitüsü: <http://cara.georgetown.edu/bulletin/index.htm>

Açıklamanın tam metni için Vatikan'ın resmi internet sitesine bakınız:

http://212.77.1.245/news_services/press/vis/dinamiche/d1_en.htm

¹⁷ (ARCIC): "*The Anglican Roman Catholic International Commission*", Türkçesi: "Anglikan-Roma Katolik Uluslararası Komisyonu"; (IARCCUM): "*International Anglican Roman Catholic Commission for Unity and Mission*", Türkçesi: "Birlik ve Misyon için Uluslararası Anglikan ve Roma Katolik Komisyonu". Bakınız: Stephen Platten, "The Context of Authority", **Anglican Resources for Theological Reflection**, derleyen: John Cicestr, Church House Publishing, London, 2002, s.1-14

¹⁸ **The Associated Press** kaynaklı, Washington Post'da yer alan bir habere göre; bakınız: www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/10/20/AR2009102002831.html

Bundan yaklaşık bir yıl önce 2008 Temmuz’unda toplanan Lambeth Konferansındaki ilk konuşmasında: “*Anglikan Toplumunun sonu geldi mi?*”¹⁹ diye soran Dr. Williams’ın verdiği bu ilk tepkisel açıklaması, çoğu Batı’lı çevrelerde Apostolik Anayasayı aslında çok önemsemekle birlikte etkisini azaltmaya yönelik bir girişim olarak nitelendirildi.

Anglikanizm'in liberal olarak nitelendirilebilecek görüşleri, sadece GAFCON tarafından muhalefet ile karşılaşmıyor. Tarihsel sürece baktığımız zaman Anglikan Toplumundan ayrılan kişiler ve gruplarla karşılaşırız. Yakın geçmişte İngiliz Kilisesinden Katolikliğe geçen ünlü isimler arasında Sunday Telegram gazetesi yayın yönetmeni Charles Moore, Kent düşesi, Rahip William Oddie, Londra Piskoposu Graham Leonard ve İngiltere eski Başbakanı Tony Blair sayılabilir.

4. Anglo-Liberal Misyon:

Liberal düşünce, Aydınlanma Çağının bir ürünü, fikir babasının İngiliz felsefeci John Lock olduğu kabul edilir. Liberal öğretiyeye göre, uluslar Tanrısal irade ile değil, bireylerin içtimai bağlarıyla oluşur. Bir devlet, bireylerinin kendinden menkul, gayr-i kabili rücu olan haklarını ellerinden almaya çalıştığında bu bütünlük bozulur. Britanya İmparatorluğu bu ilkesel yaklaşımını hem toplumsal sahada hem dini inançlar sahasında, tarihin akışını değiştirebilecek ölçüde benimsemiştir. Bu ilkesel tutumun bir sonucu olarak İngiliz devlet idaresi, halkın kendi dilinde ibadet yapabilme talebini engellememiş, hatta destek vermiş ve devrim niteliğindeki bu girişimi ile Avrupa ulus devletlerine öncü olmuştur.²⁰ XVI. yy.da Avrupa’da çeşitli ülkelerden, Vatikan’a aykırı dini inançlarından dolayı sürgüne gönderilen insanlara İngiliz devleti sahip çıkmış, onlar için kendi dini pratiklerini tatbik edebilecekleri, katedral boyutlarına sahip bir kilise inşa ettirmiş ve 24 Temmuz 1550 tarihinde ibadetlerine sunmuştur.²¹

XIX. yy. başlarının insan severlik ve hayırseverlik hareketlerinin önemli simalarından birisi Anglo-Evangelik William Wilberforce’dır (1759–1833). Wilberforce, İngiltere’de köleliğin kaldırılması için mücadele vermiş, başarılı olmuş ve bu çabası Avrupa’daki köle ticaretinin ve kölelik kurumunun kaldırılmasına öncülük etmiştir. Ülkede bu yy.da yaşanan iktisadi ve endüstri devrimi esnasında halkın yaşadığı zor yaşam koşullarına karşı mücadele eden kilise, İngiliz Kilisesi ilkeleri Doğrultusunda Milli Eğitim Vakfı (*The National Society for the Education of the Children of the Poor in the principles of the Church of England*) vasıtasıyla aktif faaliyette bulunmuştur.

Güney Afrika’da 1948-1994 yılları arasında Nasyonal Parti’nin ırkçı politikaları karşıtı muhalif kanadın başındaki isimlerden birisi, Güney Afrika Anglikan kilisesi piskoposlarından Desmond Mpilo Tutu (d. 7 Kasım 1931) olmuştur. Güney Afrika yerlisi Zulu kabilesine mensup bir siyahın, Zulu kimliğiyle Zulu adetlerine bağlı bir yaşam sürmesi onu daha az değil tam tersine daha çok Anglikan yapar.²²

XXI. yy.a baktığımızda, İngiliz Kilisesi ve uluslararası teşkilatı Anglikan Kilisesinin geçmişteki misyonunu anti-ırkçılık, tabiatı koruma, eğitim, aile kurumunun sağlamaştırılması, çocuk hakları v.b. sahalarda sürdürdüğüne tanıklık etmekteyiz.

Tartışmalar ve Sonuç

2008 Lambeth konferansı öncesi ve sonrası yapılan tartışmalar ve sonuçları açıkça göstermiştir ki, 39 ülkenin entegre olduğu global bir teşkilat olan Anglikan Kilisesi buhranlı bir dönemden

¹⁹ Konuşmanın tam metni için başpiskoposluk resmi internet sitesine bakınız:

www.archbishopofcanterbury.org/media/pdf/n/0/Lambeth_20opening_20address.pdf

²⁰ XIV. yy.in ikinci yarısında Oxford Üniversitesinde bir profesör John Wycliff (1330–1384), o zaman var olan Anglo-Katolik Kilisenin baskısını ve eziyetini göze alarak İncil’i İngilizceye tercüme etme girişiminin öncülüğünü yapmıştır. İncil’in ilk tercümesi, 1380’li yıllarda Wycliff taraftarlarına gerçekleştirildi. Wycliff, bu davranışında dolayı üniversitedeki görevinden uzaklaştırılmış, **Lollards** ismiyle örgütlenen taraftarları 1420-1460 ve 1480-1520 yılları arasında takibe uğramış, 1530’lu yıllardan itibaren Luther hareketine destek vermişlerdir. Bakınız: Ben R. McRee, “Traditional Religion”, **A Companion to Tudor Britain**, s.207-221

²¹ 1550’li yıllarda Londra’da, nüfusunun %5-8 ini teşkil eden, sayısı 5000 ila 8000 arasında tahmin edilen sürgün mülteci yaşamaktaydı. Bu sürgün mülteciler için **London Strangers’ Church** ismi altında, inşa masrafları Kral VI. Edward tarafından karşılanan kilise, dönemin Canterbury Başpiskoposu Cranmer tarafından hizmete konulmuş ve resmi açılışından önce ruhani lideri olarak başına, Polonya’dan sürgün edilen **John a Lasco** (1456–1531) getirilmiştir. Lasco, inançlarını bu kilise altında özgürce savunabilmiş ve **Forma ac ratio** isimli kitabı kaleme almıştır. Bakınız: Micheal S. Springer, **Restoring Christ’s Church**, Ashgate publishing Ltd., London, 2007, s.41.

²² Ian T. Douglas, “Power and Identity in the Anglican Communion Today”, **Beyond Colonial Anglicanism**, derleyenler: Ian T. Douglas, Kwok Pui-Lan, Church Publishing Incorporated, New York, 2001, s.41

geçmektedir. Yapılan birçok yoruma göre, birliği ve bütünlüğü tehdit altındadır. Din adamlarının evliliği ve cinsel tercihleri sorunu ciddi tartışmalara yol açmış ve neticesinde Vatikan tarafından Apostolik Anayasa'ya bağlı kalınarak Katolikliğe toplu geçişlere cevaz verilerek kopuşlara ivme kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu olasılık gerçekleşecek olursa, Anglikan din adamlarının, Vatikan'ın dokusunun liberalize olmasına katkı sağlayacakları da söylenebilir.

Lambeth konferansına çağrıldıkları halde katılmayan ve alternatif bir toplantı yapan piskoposların temsil ettikleri cemaat üyelerinin sayısı hiç de azımsanmayacak orandadır. “*Bu durumda karamsar bir tablo çizmemek için hiç bir sebep görülemez*” diye düşünmek mümkündür. Ortada bir başka gerçek de vardır ki bu tablo sadece bugüne mahsus bir krizi resmetmemektedir. Geçmişte de buna benzer buhranların ve ayrılmaların olduğu vakıdır. Apostolik Anayasa sonrasında Vatikan tarafından ilan edilmesi beklenen ilkeler, bazı grupların Katolikliğe geçişini tetikleyebilir. Ancak bugünün uzlaşmazlıklarının varabileceği son noktayı öngörmeye çalışırken geçmişi temel almak, anakronizmin tuzağına düşmek olur. Yakın geçmişte de benzer mezhep değiştirenler olmuştur. Bunların bir kısmının Anglikan Kilisesine dönüş yaptıklarını da biliyoruz. Bu dönüşlerin sebepleri bireylere bağlı olarak farklılık gösterebilir. Sebeplere ilişkin kesin bir yargıya varmamız mümkün olmamakla birlikte “aradıklarını bulamadılar ve hayal kırıklığına uğradılar” demenin de pek tatminkâr cevap olmayacağı, dönüşlerin ardında daha derin ve bilimsel analize tabii tutulması gereken unsurlar olduğu gerçektir.²³

Bugün yapılan tartışma konularını projeksiyon altına aldığımızda, her ne kadar liturjik ve dini hayata²⁴ dair gözükseler de aslında seküler hayatın içinden olan, günlük yaşamdaki insan tabiatını ilgilendiren konular olduğu görülebilir. Zira insan cinselliği sadece din bilimleri ve teolojinin kapsamında değildir; bu konuyla ilgili tıp biliminin, psikolojinin, sosyolojinin de söyleyecekleri vardır. Evangelik İngiliz kiliseleri, dini olsun ladin olsun hayatın tüm katmanlarını ilgilendiren meselelere kayıtsız kalmamışlar, çözüm sunabilmek için İncil'in tercümesinde, dini baskıdan kaçan Protestanlara kucak açmasında, köleliğin kaldırılmasında, endüstri devriminde, çocuk işçiliği ve sömürsüne karşı eğitime verdiği destekle sessiz kalmayarak gerekli öncü rollerini oynamışlardır. Güney Afrika Cumhuriyetinde Piskopos Tutu'nun, siyahların özgürlük mücadelesinde oynadığı öncü rol, siyahî Anglikan nüfusun beyaz nüfusu geçtiği gerçeğini de hatırlatmaktadır. Günümüzde Anglikan Kilisesi dünyanın çeşitli ülkelerinde, bir alt kuruluşu olan *Pusula Güllü Vakfı (Compas Rose Society)* ve piskoposluk bölgelerine bağlı diğer yardım dernekleri vasıtasıyla eğitim, sağlık, fakirlikle mücadele, uyuşturucu bağımlılığı, çevre koruma, mülteci sorunları gibi ana başlıklarda, finansmanının büyük kısmını üyelerinden topladığı bağışlarla misyonuna devam eden bir toplum profili çizmektedir. Bu ise toplum törel bilincinde bir rahatlamaya yol açmakta ve kiliseye, en azından vicdanlarda meşruiyet kazandırmaktadır.

Bu dinamizm ve sorunların ele alınışında ve çözümünde izlenen geleneksel İngiliz liberal tutumu, Anglikan Kilisesi toplumuna bağlı piskoposlukların ve cemaatlerin bütünlüklerinin devamı için gerekli olan vasatı oluşturmaya yeterince katkı sağlamaktadır. İngiliz Kilisesi, XVI. ve XVII. yy.larda İrlanda'ya karşı kullandığı baskı politikasının işe yaramadığını, demokratik tartışma usullerinin sonuca daha uygun bir yöntem olduğu gerçeğinin farkına varmıştır. Bu tavrından dolayı dinamik, geniş perspektife sahip, meselelere hızlı reaksiyon verebilen, kendi liturjisini hatta terminolojisini oluşturmuş ve bağımsız bir yapı olarak Anglikan Kilisesi yaşamaya devam edecek; Hıristiyanlar nezdinde, yavaş işleyen, katı tutumuyla bilinen Roma Katolik Kilisesine kayda değer bir alternatif oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

HARINGTON E.C., *The Reformers of The Anglican Church*, Franci & John Rivington Oxford 1850.

²³ Bu konuda yüz yüze görüşme tekniğiyle saha araştırması yapan **LifeWay Research** isimli kuruluşun bulgularına göre, mezhep ya da kilise değiştiren insanların %42'si bu davranışlarının sebebi olarak, yeni mezhep ya da kiliselerinin kendilerine daha çekici ve gerçekçi gelmesini göstermektedir. Bakınız: www.lifeway.com/article/?id=165252 Ayrıca; www.usatoday.com/news/religion/2007-04-22-church-switch_N.htm

²⁴ Din adamlarının cinselliklerini ele alan teolojik tartışma için bakınız: Renee R. Hill, “Power, Blessing and Human Sexuality”, *Beyond Colonial Anglicanism*, s.191-204

- MCDOWALL David, **An Illustrated History of England**, Pearson Education Limited, London 1989.
- MOORMAN J.R.H., **A History of the Church in England**, Morehouse Publishing, London, 1994.
- JONES Ian, **Women and Priesthood in the Church of England Ten Years on**, Church House Publishing, Great Smith Street, London, 2004.
- SPRINGER Michael, **Restoring Christ's Church**, Ashgate publishing Ltd. London 2007.
- KATERBERG William H., **Modernity and the Dilemma of North American Anglican Identity 1880-1950**, McGill-Queen's University Press, Canada 2001.
- Anglican Resources for Theological Reflection**, (der.: John Cicestr), Church House Publishing, London 2002.
- A Companion to Tudor Britain**, derleyenler: Robert Tittler-Norman Jones, Blackwell Publishing, USA 2004.
- Beyond Colonial Anglicanism**, derleyenler: Ian T. Douglas, Kwok Pui-Lan, *Power, Blessing and Human Sexuality*, Renee R. Hill, s.191-204, Church Publishing Incorporated, New York 2001.
- The Oxford History of Christian Worship**, derleyenler: Geoffrey Wainright, Karen westerfield Tucker, Oxford University Press, New York 2006.
- The American Heritage Dictionary of the English Language**, Fourth Edition, Houghton Mifflin Company USA 2009.
- www.timesonline.co.uk/tol/comment/faith/article4317892.ece (E.T.:28.07.'09)
- <http://39articles.com/samples/001-virtue-anglicanfuture.htm> (E.T.:14.10.'09)
- www.fca.net (E.T.:06.09.'09)
- www.orthodoxinfo.com/inquirers/aop31.aspx (E.T.:12.11'09)
- www.catholicnewsagency.com/new.php?n=17493 (E.T.:28.10.09)
- www.anglican-mainstream.net/?p=16707 (E.T.:25.10.'09)
- www.futurechurch.org/wicl/lectionary.htm (E.T.:09.11.'09)
- <http://cara.georgetown.edu/bulletin/index.htm> (E.T.:29.10'09)
- http://212.77.1.245/news_services/press/vis/dinamiche/d1_en.htm (E.T.:12.11'09)
- www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/10/20/AR2009102002831.html (Çevrimdışı, E.T.:24.10.'09)
- www.archbishopofcanterbury.org/media/pdf/n/0/Lambeth_20opening_20address.pdf
(E.T.:23.10.'09)
- www.lifeway.com/article/?id=165252 (E.T.:05.09.'09)
- www.usatoday.com/news/religion/2007-04-22-church-switch_N.htm (E.T.:19.07.'09)